



Nr. 7 (186) / 2021
Indexat în
CEEOL și ROAD

Supliment al revistei „Impact strategic”

COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

PARTICULARITĂȚI PRIVIND EVOLUȚIA AGENDEI INTERNAȚIONALE DE GEN ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI DE COVID-19

Silvia (VESA) STANCIU

Particularities regarding the evolution of the international gender agenda in the context of the Covid-19 pandemic

Abstract: The year of 2020, initially set up as a year of celebrating international progress in implementing the international gender agenda for “Women, Peace and Security” was later marked by the outbreak of the Covid-19 pandemic. Gender itself influences and is influenced by the evolution of the pandemic through a series of features such as: exposure to the infectious agent, access to medical facilities, and the conduct of the scientific research regarding the impact of prevention measures. In this context, the features as a whole have led to the exacerbation of gender discrimination, with a major impact on individual and global human security by increasing the incidence of gender-based violence, exacerbating previous inequalities and further exposing the vulnerabilities associated with this field in all spheres of the social life. Therefore, the evolution of the international gender agenda carried out under the auspices of the health crisis has reaffirmed the importance of maintaining commitments on respect for women's rights and promoting gender equality in all areas of activity by capitalizing gender diversity to ensure a smarter adaptability to the variations induced by the new emerging risks which are difficult to manage. In conclusion, the COVID-19 pandemic shows that the long-term success of the actions taken at the level of security and defense lies in the comprehensive approaching of the gender agenda, but also in advancing it as an opportunity to eliminate vulnerabilities, mitigate and, last but not least, increase the performance of the capacities associated with this field, by harnessing gender in order to ensure the achievement of the common strategic objectives of sustainable development.

Keywords: gender, security, pandemic, violence, crisis.

Particularități privind evoluția agendei internaționale de gen în contextul pandemiei de Covid-19

Rezumat: Anul 2020, configurat inițial ca un an al celebrării progresului înregistrat în plan internațional privind implementarea agendei internaționale de gen „femeile, pacea și securitatea”, a fost marcat ulterior de izbucnirea pandemiei de Covid-19. Genul în sine influențează și este influențat de evoluția pandemiei printr-o serie de particularități precum: expunerea la agentul infecțios, accesul la facilitățile medicale, modul de derulare al cercetărilor științifice întreprinse în domeniu sau impactul aplicării măsurilor de prevenție. În acest context, particularitățile în ansamblul lor au condus la exacerbarea discriminării de gen, cu impact major asupra securității umane private și globale, prin creșterea incidenței violenței de gen, accentuarea inegalităților anterioare și expunerea adițională a vulnerabilităților asociate acestui domeniu în toate sferile vieții sociale. Așadar, evoluția agendei internaționale de gen, desfășurată sub auspiciile crizei sanitare, a reconfirmat importanța menținerii angajamentelor privind respectarea drepturilor femeilor și promovarea egalității de gen în toate domeniile de activitate, precum și valorificarea diversității de gen în vederea asigurării adaptabilității inteligente la variațiile induse de emergența unor riscuri noi, greu de gestionat. În concluzie, pandemia de COVID-19 demonstrează faptul că succesul pe termen lung al acțiunilor întreprinse la nivelul palierului de securitate și apărare rezidă și în abordarea atotcuprinzătoare a agendei de gen, dar și în avansarea acesteia ca oportunitate de eliminare a vulnerabilităților, de atenuare a decalajelor și, nu în ultimul rând, de creștere a performanței capacităților asociate acestui domeniu, prin capitalizarea genurilor în sensul garantării atingerii obiectivelor strategice comune de dezvoltare durabilă.

Cuvinte-cheie: gen, securitate, pandemie, violență, criză.

Pandemiile, prin modul lor de extindere, prin riscul de expunere, prin susceptibilitatea biologică, respectiv prin răspunsul imun la infectare sau prin im-

plicațiile sociale și economice pe care le generează asupra populațiilor la nivelul cărora izbucnesc, au avut întotdeauna un impact diferențiat asupra femeii-

Silvia (VESA) STANCIU este doctorand în domeniul „Informații și securitate națională” în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” din București (e-mail: sstanciu2016@gmail.com).

lor și bărbaților¹. În acest sens, analiza evenimentelor pandemice din perspectiva domeniului de gen este obligatorie, acest aspect asigurând conturarea unui răspuns atotcuprinzător, adaptat la situația particulară a tuturor grupurilor de persoane afectate. Dincolo de coordonata medicală, care este întotdeauna pliată variației biologice a sexelor, ca o cerință standard în efectuarea actelor medicale, revine în prim-plan coordonata socială, în cazul căreia analiza de gen nu pare să constituie întotdeauna o prioritate. Din acest considerent, realitatea izbucnirii epidemiei de Covid-19, precum și măsurile adoptate pentru limitarea îmbolnăvirilor cu noul coronavirus, au demonstrat încă o dată că pandemiile sunt susceptibile proliferării discriminării de gen, zădărniciind eforturile întreprinse la nivel internațional de asigurare a egalității de gen în toate sferile de activitate umană.

Anul 2020 a fost desemnat la nivel internațional, din perspectiva celebrării celor mai importante momente de progres din istoria luptei pentru egalitatea de gen, ca fiind un an al evaluării și reconfigurării eforturilor întreprinse pentru avansarea și împuternicirea femeilor în societate, cu precădere în aria domeniului de securitate și apărare. La împlinirea unui sfert de secol de la inițierea procesului de adoptare constantă a unor angajamente globale cu potențial transformator pe linia conștientizării și integrării chestiunilor de gen în problematicile curente ale mediului de securitate, precum Declarația și Platforma de Acțiune de la Beijing (1995), Rezoluția 1325 a Consiliului de Securitate al ONU (2000), înființarea *UN Women* (2010) și publicarea *Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă* (2015)², concomitent cu evaluarea progresului înregistrat, se conturează și o strategie de reafirmare a dimensiunii de gen.

Evoluțiile secolului al XXI-lea, caracterizate de dinamism și complexitate, încastrează în prezent chestiuni nerezolvate din trecut, coroborate cu priorități noi, context care, adeseori, afectează în mod negativ avansul punerii în aplicare a standardelor asumate la nivel internațional privind egalitatea de gen. Mediul de securitate contemporan, marcat de emergența riscurilor asimetrice, precum pandemia de Covid-19 sau degradarea galopantă a mediului înconjurător și a dezechilibrelor provocate de acest aspect, impune abordarea genului dintr-o perspectivă inovativă, recentrată pe garantarea drepturilor omului, pe asigurarea sănătății publice în mod nediscriminatoriu și pe asigurarea unui consum de resurse preponderent verzi, totul în spiritul dezvoltării durabile.

Din perspectiva palierului de securitate, pandemia de Covid-19 constituie un risc sistemic, aflat în-

că în expansiune, care a exacerbât prin impactul său major vulnerabilitățile tuturor sistemelor sociale. Discriminarea de gen, declanșată sub presiunea instituirii măsurilor de limitare a îmbolnăvirilor cu noul coronavirus la scară largă, constituie o consecință negativă a gestionării crizei sanitare mondiale prin regresia rapidă a rezultatelor înregistrate în achiziția egalității de gen, cât și în avansarea dezvoltării unilaterale, durabile și nediscriminatorii a întregii populații.

Genul în sine, ca și caracteristică, influențează modul de formare al epidemiilor, prin expunerea la agenții infecțioși, dar și prin modul de administrare al tratamentului. De exemplu, deoarece bărbații în general petrec mai mult timp departe de casă, prin natura serviciului, aceștia sunt mai expuși la agenții de îmbolnăvire exterioare, în vreme ce femeile sunt mai expuse la agenții de îmbolnăvire interioare. În cazul pandemiei de Covid-19, la nivel global procentul îmbolnăvirilor a fost aproape egal din perspectiva ambelor genuri (bărbați – 51% și femei – 49%)³, datorită atât ratei mari de contagiozitate a coronavirusului, cât și modalităților multiple de transmitere a acestuia. Această situație a fost favorizată de rezistența sporită a virusului în aer și pe suprafețe și generată de răspândirea sa tacită prin intermediul unor purtători asimptomatici. Pe de altă parte, prin rolul asociat lor acasă și în societate, de îngrijire al copiilor și bătrânilor, al celor bolnavi și vulnerabili, femeile încadrează majoritar funcții specifice acestui tip de servicii în societate. Prin natura muncii lor, acestea intră mai des în contact direct cu cei bolnavi, fapt pentru care incidența îmbolnăvirilor cu SARS-CoV-2 este dublă în cazul femeilor (SUA – bărbați 27% și femei 73%, Italia – bărbați 31% și femei 69%, Spania – bărbați 24,5% și femei 75,5%)⁴.

Diferențele de gen apar cu recurență și în cazul accesării facilităților medicale. În anumite culturi sau zone geografice (India, Bangladesh, Afganistan etc.) există diferențe privind nivelul și tipul de servicii medicale acordate populației în funcție de gen, femeile fiind cele dezavantajate în majoritatea cazurilor. Chiar și în cazul societăților dezvoltate, conform statisticilor, femeile adulte întâmpină mai multe bariere economice și sociale decât bărbații, aspect care se răsfrânge inclusiv asupra modului de abordare a serviciilor medicale⁵. Astfel, ele aleg fie să se trateze la domiciliu prin automedicație, fie să nu acceseze servicii medicale de specialitate, fie să amâne mai mult decât este necesar sau să anuleze con-

³ ***, "Emerging data by sex and age", în *COVID-19: Emerging gender data and why it matters*, UN Women | Women Count, 26 June 2020, URL: <https://data.unwomen.org/resources/covid-19-emerging-gender-data-and-why-it-matters>, accesat la 09.01.2021.

⁴ *Ibidem*.

⁵ ***, *Addressing sex and gender in epidemic-prone infectious diseases*, World Health Organization, 2007, p. 10, URL: <https://www.who.int/csr/resources/publications/SexGenderInfectDis.pdf>, accesat la 09.01.2021.

¹ ***, *Sex, gender and influenza*, World Health Organization, July 2010, pp. 13-14, URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44401/1/9789241500111_eng.pdf, accesat la 06.01.2020.

² Obiectivul nr. 5 se referă la „egalitatea de gen”.

troalele medicale periodice sau impuse de o afecțiune. Totodată, avansul în cercetarea științifică din domeniul medical creează un decalaj suplimentar în cazul femeilor, deoarece majoritatea studiilor clinice sunt executate pe bărbați⁶, simptomatologia, evoluția unui tratament și efectele secundare ale acestuia putând să difere în cazul femeilor. Un caz adițional ce presupune neasigurarea unitară a egalității de gen în domeniul medical îl constituie și femeile însărcinate, care nu sunt incluse în studiile clinice din rațiuni etice și financiare, acest lucru împiedicând dezvoltarea unui tratament adecvat pentru acestea sau, în cazul îmbolnăvirilor, reducând drastic aria tratamentelor ce se pot administra în siguranță acestei categorii speciale de persoane.

Măsurile de prevenire a extinderii pandemiei, adoptate la scară largă de guverne au generat, de asemenea, noi decalaje din perspectiva genului. Violența bazată pe diferența de gen este un tip de violență care crește în intensitate pe timpul situațiilor de criză, fie ea economică, de sănătate sau de securitate. Normele sociale inadecvate, inegalitățile de gen, precum și stresul economic și social cauzat de pierderea locurilor de muncă, falimentarea afacerilor, în special din domeniul HoReCa, și închiderea școlilor produse de pandemia de Covid-19, coroborate cu măsurile de izolare socială și carantina la domiciliu au condus la creșterea exponențială a cazurilor de violență de gen. Astfel, multe femei au devenit nevoite să rămână în prezența prelungită a propriilor agresori, având adeseori ca martori copiii minori ai familiei și obligate să îndure aceste violențe fără a avea posibilitatea accesării serviciilor normale de suport în aceste situații. Statisticile confirmă faptul că, peste 243 de milioane de femei, cu vârste cuprinse între 15 și 49 de ani au fost în anul 2020 victime ale violențelor psihice, fizice și sexuale comise de bărbați, cu preponderență în spațiul privat⁷. Acest tip de violență reprezintă o gravă încălcare a drepturilor omului, cu un impact major asupra victimelor, a familiilor acestora și asupra comunităților, care prin proliferare implică costuri sociale, financiare și de securitate majore și extinse ca durată. Efectele actelor de violență produse asupra femeilor și fetelor în pandemie se vor oglindi și în perioada post-pandemică, atât direct, cât și indi-

rect, prin încetinirea relansării economice din cauza scăderii productivității și a potențialului resursei umane, dar și prin creșterea costurilor privind acordarea de asistență psihică, medicală sau juridică, după caz, tuturor victimelor.

Violența împotriva femeilor și fetelor implică, conform studiilor întreprinse la nivel internațional, costuri economice uriașe pentru orice societate⁸. Impactul negativ asupra participării femeilor la educație, la ocuparea forței de muncă și la viața civică subminează obiectivul global de reducere a sărăciei. Ca atare, violența împotriva femeilor este o barieră clară în calea dezvoltării durabile, lucru reiterat și prin intermediul *Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă*. Astfel, pentru prima dată în istorie, violența împotriva femeilor și fetelor este inclusă ca domeniu țintă în cadrul Obiectivului 5 privind egalitatea de gen. Această poziționare strategică, reafirmă faptul că violența reprezintă o piedică egală ca importanță în procesul de împuternicire a femeilor, dar și în domeniul dezvoltării durabile în ansamblu, realizarea obiectivelor *Agendei 2030* fiind în mod vădit conectată la nivelul de achiziție al egalității de gen din toate domeniile sociale de interes. Tendința globală este aceea de a elimina violența și discriminarea de gen și de a redirecționa costurile imense generate de repararea efectelor negative exercitate de acestea către dezvoltarea economică sustenabilă, în contextul protejării mediului natural și a biodiversității.

Pe fondul concentrării de către state a tuturor eforturilor pentru combaterea virusului SARS-CoV-2 și a efectelor negative produse de acesta, pacea și securitatea globală devin mai vulnerabile în fața unor amenințări de tip hibrid, precum terorismul sau atacurile cibernetice. Din acest considerent, pentru a nu crea o fereastră de oportunitate⁹ în vederea concretizării unor vulnerabilități adiționale sau escaladării unor situații deja volatile, organizațiile internaționale de securitate, precum ONU, NATO, UE sau OSCE, au contribuit în mod substanțial la aplicarea unor măsuri robuste de limitare a îmbolnăvirilor, precum și de susținere a țărilor membre, participante sau partenere în lupta proprie împotriva Covid-19.

La joncțiunea dintre palierul de securitate și problematica de gen se află, de 20 de ani, agenda privind „femeile, pacea și securitatea”, care integrează în mod unic prevederile a nouă rezoluții ale Consiliului de Securitate al ONU în domeniu¹⁰. Această agendă este motorul principal al progresului înregist-

⁶ ***, *Reflection paper on ethical and GCP aspects of clinical trials of medicinal products for human use conducted outside of the EU/EEA and submitted in marketing authorisation applications to the EU Regulatory Authorities*, European Medicines Agency, 16 April 2012, p. 25, URL: https://www.ema.europa.eu/en/documents/regulatory-procedural-guideline/reflection-paper-ethical-good-clinical-practice-aspects-clinical-trials-medicinal-products-human-use/european-economic-area-submitted-marketing-authorisation_en.pdf, accesat la 09.01.2021.

⁷ ***, “COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls”, *UN Women*, 2020, pp. 2-3, URL: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=5006>, accesat la 09.01.2021.

⁸ *Ibidem*, p. 5.

⁹ ***, “COVID-19 threatening global peace and security, UN chief warns”, *UN News*, 10 April 2020, URL: <https://news.un.org/en/story/2020/04/1061502>, accesat la 10.01.2021.

¹⁰ Caroline Kennedy, Sophia Dingli, “Chapter 11 – Gender and Security”, în Alan Collins, *Contemporary Security Studies*, 4th Edition, Oxford University Press, December 2015, pp. 154-167.

trat privind participarea femeilor ca agenți pe deplin activi la întreg ciclul desfășurării conflictelor armate și la negocierile pentru pace, fie din postura de personal internațional dislocat în misiuni și operații, militar sau civil, ori ca reprezentante ale populației țării gazdă. Eforturile comunității internaționale depuse în vederea împuternicirii femeilor în zonele de conflict au fost intensificate pe perioada pandemiei de Covid-19, astfel încât în mediile deja afectate de conflicte, cu deficite pre-existente la nivelul sistemelor sociale proprii, să nu se resimtă în mod virulent efectele negative imprimare de această criză sanitară¹¹. Menținerea contribuției cu personal și trupe în teatrele de operații internaționale, inclusiv pe timpul pandemiei, a constituit un indicator puternic al statorniciei politicilor și strategiilor de securitate, organizațiile internaționale asumându-și implementarea acestora chiar și în condițiile noi impuse de măsurile de reducere a impactului epidemiologic al coronavirusului. Totodată, menținerea agendei de gen în tendințele de securitate actuale a constituit un element esențial ce a stat la baza previzionării, analizării și abordării eficiente a riscului pandemic, astfel încât decalajul de gen imprimat de acest risc societăților să nu conducă la generarea unor situații conflictuale noi, rezultate din încălcări grave și extinse ca incidență a drepturilor femeilor și, în esență, prin universalitatea lor, a drepturilor omului.

Criza curentă din domeniul de sănătate a reardus ca element de centralitate al conversațiilor strategice despre pace, siguranță, securitate și bunăstare, femeile, care au luptat în prima linie ca medici, asistente, îngrijitori, cercetători și, mai ales, ca lideri naționali organizați și eficienți în combaterea pandemiei de Covid-19. Prin contribuția lor, dincolo de contextul profund discriminatoriu creat de pandemie, acestea au demonstrat faptul că experiențele, perspectivele și abilitățile specifice persoanelor de gen feminin pot determina o analiză mai în profunzime a situațiilor de criză și, respectiv, pot genera o complexitate și adaptabilitate mai mare a soluțiilor elaborate pentru rezolvarea crizei. Se remarcă ca exemplu pozitiv, în gestionarea cu rapiditate și eficiență a măsurilor de combatere a coronavirusului, țările al căror șef de stat sau de guvern este o femeie, precum Germania, Slovacia, Danemarca, Finlanda, Noua Zeelandă sau Etiopia. Totodată, acolo unde liderul unei națiuni a fost întruchipat de o femeie, comunicarea privind evoluția pandemiei a fost din punct de vedere mediatic mult mai apreciată, femeile având abilitatea de a empatiza și de a exprima această empatie mult mai ușor, creând o conexiune aparte cu publicul țintă. În consecință, se demonstrează faptul că dincolo de expertiza politi-

că, în acest caz, perspectiva de gen reprezintă o alegere pertinentă a abordării atotcuprinzătoare a situațiilor de criză, aportul adus de aplicarea acesteia fiind extrem de important în managementul resurselor esențiale, în special a celor umane și temporale, care sunt vitale în lupta împotriva epidemiilor.

Cu toate acestea, din perspectivă globală există un număr foarte restrâns de femei poziționate la nivelul strategic, de luare a deciziilor, consecința acestui fapt fiind vizibilă la nivelul politicilor, strategiilor și planurilor de acțiune care, adeseori, ignoră miza diversității de gen, ceea ce zădărnicește implementarea deplină și sustenabilă a acestora. În acest context, exacerbat și de decalajul de gen adițional provocat de pandemia de Covid-19, eforturile internaționale privind avansarea agendei de gen este necesar a fi ranforsate și regândite ca oportunități de creare a unor medii incluzive, egale și reziliante, nu atât pentru a atenua impactul acestei crize sanitare, cât pentru a construi mai inteligent societățile din care ne dorim să facem parte în viitor. Păstrând registrul, din perspectiva sustenabilității, pandemia a animat suplimentar realitatea unei urgențe planetare de conservare a mediului natural pe care societățile umane aflate în continuă dezvoltare l-au exploatat extensiv, fără a ține cont de eventualele efecte negative ale acestor acțiuni. Așadar, aglomerările urbane au devenit epicentrul crizei datorită creșterii ratei de îmbolnăvire cu noul coronavirus, dar și datorită accentuării vulnerabilității populației în fața agenților patogeni, atât prin poluare, cât și prin atitudinea defectuoasă față de conservarea biodiversității și a habitatului speciilor. În esență, pandemia de Covid-19 a evidențiat legătura directă dintre sănătatea și securitatea umană și cea planetară¹².

Concluzii

Criza sanitară indusă de noul coronavirus a plasat sub o presiune extremă societățile, economia mondială și întreg palierul de securitate, angrenând, în încercarea de a combate efectele negative ale extinderii ca spațiu și timp a pandemiei, toți actorii internaționali și statali. Menținerea agendei de gen în atenția publică și continuarea asumării angajamentelor specifice acesteia pe parcursul pandemiei de Covid-19 a contribuit masiv la reconfirmarea faptului că, indiferent de context, comunitatea internațională este pregătită să susțină neîntrerupt eforturile întreprinse pentru avansarea egalității de gen și împuternicirea femeilor în toate mediile de activitate. Totodată, experiența inițială a adresării crizei de sănătate în afara principiului segregării pe bază de

¹¹ Njoki Kinyanjui, "COVID-19: a double burden for women in conflict settings", *UN Peacekeeping*, 27 April 2020, URL: <https://medium.com/@UNPeacekeeping/covid-19-a-double-burden-for-women-in-conflict-settings-a42ab1c8304b>, accesat la 08.01.2021.

¹² Tolu Oni, "COVID-19 is showing us the link between human and planetary health", *World Economic Forum*, 22 April 2020, URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/on-earth-day-heres-what-covid-19-can-teach-us-about-improving-our-planetary-health>, accesat la 10.01.2021.

gen a condus la generarea unor efecte negative în plan social, care au zădărnicit nu numai implementarea obiectivelor globale pentru dezvoltarea durabilă, ci și însuși lupta propriu-zisă împotriva noului coronavirus.

Particularitățile privind evoluția agendei de gen în contextul pandemiei de Covid-19 au reconfirmat faptul că actorii principali ai mediului internațional de securitate, indiferent de arhitectura riscurilor cu care se confruntă, este esențial să mizeze pe cooperare și coordonare pentru atenuarea vulnerabilităților și întărirea structurilor proprii de răspuns, precum și menținerea aportului constant la obiectivele comune formulate pe termen lung. Numai în acest fel, cadrele normative existente vor putea contribui în mod eficient la realizarea concretă a agendelor, mai ales cea privind „femeile, pacea și securitatea”, unde adresarea constantă și completă a problematicei de gen este cardinală pentru eliminarea decalajelor și reconstruirea unor societăți mai adaptabile și, în consecință, mai rezistente la variațiile induse de emergența unor riscuri noi, greu de gestionat.

În concluzie, pandemia de Covid-19 nu este o provocare îndreptată strict către sistemele și serviciile de sănătate globale, ci, mai presus de aceasta, este un test al umanității. Revenirea la normalitate în perioada post-pandemică constituie oportunitatea necesară reformării societăților actuale, prin rectificarea inegalităților în beneficiul și interesul comun al ambelor genuri.

Bibliografie:

1. ***, *Addressing sex and gender in epidemic-prone infectious diseases*, World Health Organization, 2007, URL: <https://www.who.int/csr/resources/publications/SexGenderInfectDis.pdf>.

2. ***, “COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls”, *UN Women*, 2020, URL: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=5006>.

3. ***, “COVID-19 threatening global peace and security, UN chief warns”, *UN News*, 10 April 2020, URL: <https://news.un.org/en/story/2020/04/1061502>.

4. ***, “Emerging data by sex and age”, în *COVID-19: Emerging gender data and why it matters*, UN Women | Women Count, 26 June 2020, URL: <https://data.unwomen.org/resources/covid-19-emerging-gender-data-and-why-it-matters>.

5. ***, *Reflection paper on ethical and GCP aspects of clinical trials of medicinal products for human use conducted outside of the EU/EEA and submitted in marketing authorisation applications to the EU Regulatory Authorities*, European Medicines Agency, 16 April 2012, URL: https://www.ema.europa.eu/en/documents/regulatory-procedural-guideline/reflection-paper-ethical-good-clinical-practice-aspects-clinical-trials-medicinal-products-human-use/european-economic-area-submitted-marketing-autho_en.pdf.

6. ***, *Sex, gender and influenza*, World Health Organization, July 2010, URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44401/1/9789241500111_eng.pdf.

7. KENNEDY, Caroline; Sophia DINGLI, “Chapter 11 – Gender and Security”, în Alan COLLINS, *Contemporary Security Studies*, 4th Edition, Oxford University Press, December 2015.

8. KINYANJUI, Njoki, “COVID-19: a double burden for women in conflict settings”, *UN Peacekeeping*, 27 April 2020, URL: <https://medium.com/@UNPeacekeeping/covid-19-a-double-burden-for-women-in-conflict-settings-a42ab1c8304b>.

9. ONI, Tolu, “COVID-19 is showing us the link between human and planetary health”, *World Economic Forum*, 22 April 2020, URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/on-earth-day-heres-what-covid-19-can-teach-us-about-improving-our-planetary-health>.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate în **Colocviu strategic**, inclusiv a opiniilor exprimate, revine în totalitate autorilor, cu respectarea prevederilor Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare și Legii nr. 8 din 14 martie 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, cu modificările și completările ulterioare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a numărului și anului de apariție ale publicației din care provin.

Colocviu strategic

Redactor: CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU
Pagină web: <https://cssas.unap.ro/ro/cs.htm>
e-ISSN 1842-8096, 422/2021



Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Adresă: șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: 021.319.56.49, Fax: 021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Website: <https://cssas.unap.ro>